

TALATEU MA'Á E FAIAKÓ

Ke ke mateuteu fakalaumālie ke ako'i e lēsoni ko 'enī, kātaki 'o lau mo fakalaulauloto ki he ngaahi me'á ni: 'Oku tali 'e he Siasi 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'a e Tohi Tapú, Tohi 'a Molomoná, Tokāteline mo e Ngaahi Fuakavá mo e Mata'itofe Mahu'ingá ko e folofola. Ko e taumu'a 'o e folofolá ke hoko ko e fakamo'oni 'o Sisū Kalaisi, tokoni'i kitautolu ke tau ha'u kiate Ia pea ma'u 'a e mo'ui ta'engatá (vakai, 2 Nifai 25:26; Hilamani 3:29–30). 'Oku 'i he folofolá foki ha ngaahi talanoa ki ha kakai ne tāpuekina kinautolu ko 'enau talangofua ki he Tamai Hēvaní. Na'e fakahaa'i 'e Nifai 'ene 'ofa 'i he folofolá 'i he founga ko 'enī: "He 'oku fiefia 'a hoku laumālie 'i he ngaahi folofolá, pea 'oku fakalaulauloto ki ai 'a hoku lotó" (2 Nifai 4:15).

TEUTEÚ

- Lau 'a e Ma'ake 10:13–16 pea mo e 1 Nifai 17:7–10; 18:1–4. Mateuteu ke fakamatala fakanounou 'a e ngaahi talanoa ko 'enī ki he fānaú.
- 'Omai ha'o tatau 'o e ngaahi folofolá.
- Faka'ilonga'i 'a e peesi 70 'i he tohi lēsoni ko 'enī ke faingofua ho'o huke ki aí.

NGAAHI 'EKITIVITĪ KE AKO MEI AÍ

Kamata'aki ha 'ekitivitī fakatahataha. Ki ha ngaahi fakakaukau, vakai ki he peesi 3.

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānaú ke ne fai 'a e fua lotú.

*Fakahinohino
Fakatokāteline* Faka'alí'ali ho'o ngaahi folofolá ki he fānaú pea talaange kiate kinautolu 'a e lahi ho'o 'ofa 'i he ngaahi folofolá. Fakaafe'i kinautolu ke nau lea "folofola." Talaange kiate kinautolu 'oku tau ako 'i he folofolá 'o kau ki he Tamai Hēvaní mo Sisū Kalaisi; 'oku tau ako 'okú Na 'ofa 'iate kinautolu pea fie ma'u ke tau fiefia.

*Ngaahi Talanoa
mei he Folofolá* Faka'alí'ali 'a e fakatātā 'i he peesi 98 pea tuhu kia Sisū. Fakamatala'i ange 'oku ako'i kitautolu 'e he folofolá 'o kau kia Sisū. Fakaava e Tohi Tapú pea fakamatala fakanounou'i 'a e talanoa 'o e tāpuaki'i 'e Sisū 'a e fānaú (vakai, Ma'ake 10:13–16). 'Oku 'oatu heni ha sīpinga:

'Oku 'ofa 'a Sisū 'i he fānaú. 'I he 'aho 'e taha ne omi ha kakai 'o 'omai 'enau fānau íkí kia Sisū (*tuhu ki he fānau 'i he fakatātaá*). Na'á Ne fua pea tāpuaki'i kinautolu.

Faka'alí'ali 'a e fakatātā 'i he peesi 70. Fakamatala'i ange 'oku talamai 'e he folofolá kiate kinautolu 'o kau ki he kakai na'e tāpuekina 'i he taimi na'a nau talangofua ai ki he Tamai Hēvaní. Fakaava 'a e Tohi 'a Molomoná pea fakamatala fakanounou'i 'a e talanoa 'o e fō'u 'e Nifai ha vaká (vakai, 1 Nifai 17:7–10; 18:1–4). 'Oku 'oatu heni ha sīpinga:

Ko Nifai 'eni (*tuhu kia Nifai 'i he fakatātaá*). Na'e folofola ange 'a e 'Eikí kia Nifai ke ne fō'u ha vaka. Na'e te'eki ai fō'u tu'o taha 'e Nifai ha vaka kimu'a, ka ná'á ne talangofua. Na'e fakahā ange 'e he 'Eikí 'a e founga ke fō'u 'aki e vaká. (*'Ai 'a e fānaú ke hangē pē 'oku nau fō'u ha vaká.*)

Hiva Hiva'i pe lau 'a e tau 'o e hiva ko e "Fekumi, Fifili pea mo Lotu" (*Tohi Hiva 'a e Fānaú*, 66) pea fai 'a e fakatātaá 'oku hā atu 'i laló. Fakaafe'i 'a e fānaú ke kau atu mo koe.

Kumi, (*'ai ke hangē 'okú ke fakaava e folofolá*) fifili, [mo] lotu (*kūnima*)

NGAAHI
TOKONI
FAKAFIAKÓ

Ngaahi Folofolá: "'I he taimi 'okú ke ako'i ai e fānaú, 'oku totonu ke ke toutou faka'aa-nga'i e folofolá mo kumi ha ngaahi founga ke fiemālie ai e fānaú 'i hono faka'aonga'i 'o e folofolá" (*'Oku 'Ikai Ha Ui 'e Mahu'inga Ange 'i he Faiakó*, 65). Tokoni'i kinautolu ke nau maheni mo e kakai pea mo e ngaahi talanoa 'i he folofolá. Tokoni'i kinautolu ke nau sio ko e me'a 'okú ke ako'i kiate kinautolú 'oku ha'u ia mei he ngaahi folofolá.

Ngaahi Hivá: Ako ma'uloto 'a e leá mo hono fakatātā 'i 'i he taimi 'oku hiva'i pe toutou lau ai ha maau ki he fānaú. 'E tokoni'i koe 'e he founga ko 'enī ke ke siofi honau matá pea fakahaa'i ai kiate kinautolu ho'o tokanga ki he 'ekitivitī.

Kuo pau ke fai 'eni. (*tuhu kiate koe*)
 Taki pea mo fakamo'oni'i 'e he Laumālié,
 [Te u 'ilo'i 'oku mo'oni 'a e folofolá. (*'ai ke hangē 'okú ke puke ha tohi*
'oku fakaava)

Faka'osí 'Ai 'a e fānaú ke nau toe lau 'a e kupu'i lea, "Oku ou 'ofa 'i he folofolá."
 Vahevahe ho'o fakamo'oni ki hono mo'oni mo ho'o 'ofa 'i he folofolá.

Lotu Fakaafe'i ha taha 'o e fānaú ke ne fai 'a e lotu tukú.

NGAAHI 'EKITIVITĪ KE FILI MEI AÍ

TEUTEÚ *Ki he 'ekitivitī tamapuá:* 'Ai ha tatau pea kosi 'a e ngaahi fakatātā 'i he peesi
 99 ma'á e fānaú kotoa pea 'ai mo ha tatau 'e taha ma'au. Tepi'i pe kuluu'i
 ha va'akau ki he tu'a 'o e fakatātā takitaha ke fa'u 'aki ha ngaahi tamapua
 va'akau.

'Ekitivitī Tamapuá 'Ai 'a e fānaú ke nau valivali 'a e ngaahi fakatātā kuó ke 'osi kosí. 'I he'enua
 'osí, puke hake ki 'olunga ho'o tamapuá, 'a 'Ātama mo 'Ivi pea fakaafe'i
 'a e fānaú ke puke hake mo 'enua ngaahi fakatātaá. Kole kiate
 kinautolu ke nau lea 'o pehē, "Ātama mo 'Ivi." Fakaava hake 'a e
 Fuakava Motu'á pea talaange ki he fānaú 'oku ako'i kinautolu 'e he
 folofolá, ko 'Ātama mo 'Ivi 'a e 'uluaki kakai 'i he māmaní; na'á na
 nofo 'i he Ngoue ko 'Ītení. 'Ai 'a e fānaú ke 'ai 'enua fanga ki'i
 tamapuá ke hangē 'oku nau lue 'i he loto ngoué.

Puke hake ki 'olunga ho'o tamapua ko Noá pea fakaafe'i 'a e
 fānaú ke puke hake mo 'enua ngaahi tamapuá. Kole kiate kinau-
 tolu ke nau lea "Noa." Talaange kiate kinautolu 'oku talamai 'e he
 folofolá kiate kinautolu na'e fo'u 'e Noa ha 'a'ake pea fakataha-
 taha 'i 'a e fanga monumanú ki he'ene loto 'a'aké. 'Ai 'a e fānaú ke nau 'ai ke
 hangē pē ko ha fanga monumanú.

Puke hake ki 'olunga ho'o tamapua ko Mōsesé pea fakaafe'i 'a
 e fānaú ke puke hake mo 'enua ngaahi tamapuá. Kole kiate
 kinautolu ke nau lea "Mōsesé." Talaange kiate kinautolu 'oku
 ako'i kinautolu 'e he folofolá na'e 'oange 'e he 'Eikí 'a e fekau 'e
 10 kia Mōsesé. Fakaafe'i 'a e fānaú ke 'ai hake ki 'olunga 'e
 ngaahi fo'i tuhu 'e 10 lolotonga ia 'oku nau lau ki he 10.

'Ekitivitī Lau Māú Lau 'a e 'ekitivitī lau māú pea fakaafe'i 'a e fānaú ke kau atu mo
 koe:

Ako'i au 'e he folofolá; (*'ai ke hangē 'okú ke lau folofolá*)
 Ki he mo'oni kotoá. (*tuhu kiate koe*)
 Ako'i au 'e he talangofua 'a e kau palōfitá.
 Ako'i au 'e he folofolá; (*'ai ke hangē 'okú ke lau folofolá*)
 Ke u 'ilo 'a e mo'oni kotoá. (*tuhu kiate koe*)
 Ako'i au ke u 'ilo 'a e halá.

NGAAHI TOKONI FAKAFIAKÓ

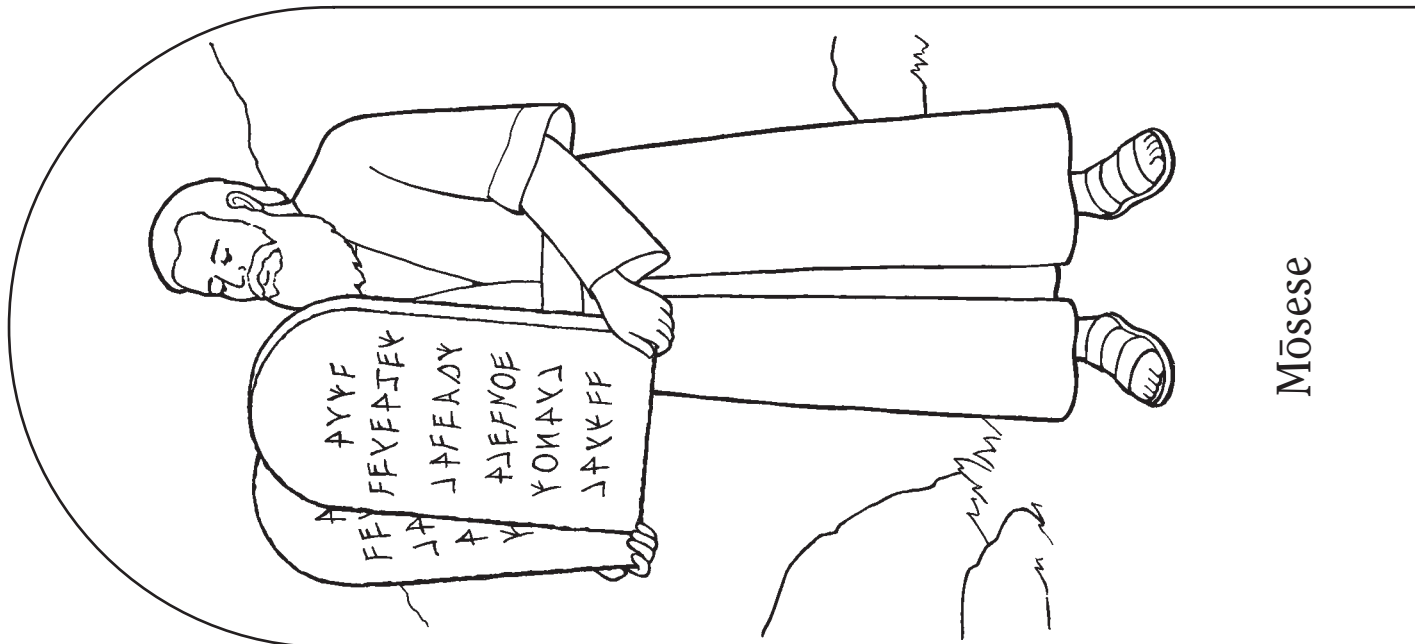
Valivali: Lolotonga e valivali 'a e fānaú, fakamatala ange kiate
 kinautolu 'o kau ki he kakai 'i he
 ngaahi fakatātaá. Fakamatala'i
 ange 'oku talamai 'e he ngaahi
 folofolá 'a e ngaahi talanoa
 mo'oni fekau'aki mo e kakai ko
 'ení pea mo e ni'ihí kehe toko-
 lahi na'a nau talangofua ki he
 Tamai Hēvaní.

Te ke lava 'o fili ke fakatatali
 hono fakataha 'i 'a e fanga ki'i
 tamapua va'akau 'a e fānaú
 kae'oua ke 'osi 'enua valivali
 'a e ngaahi fakatātaá. Pe ko
 ho'o 'oange ki he fānaú 'enua
 ngaahi fakatātaá ke nau ō mo
 ia ki he'enua ngaahi mātu'á
 ke fakataha'i.

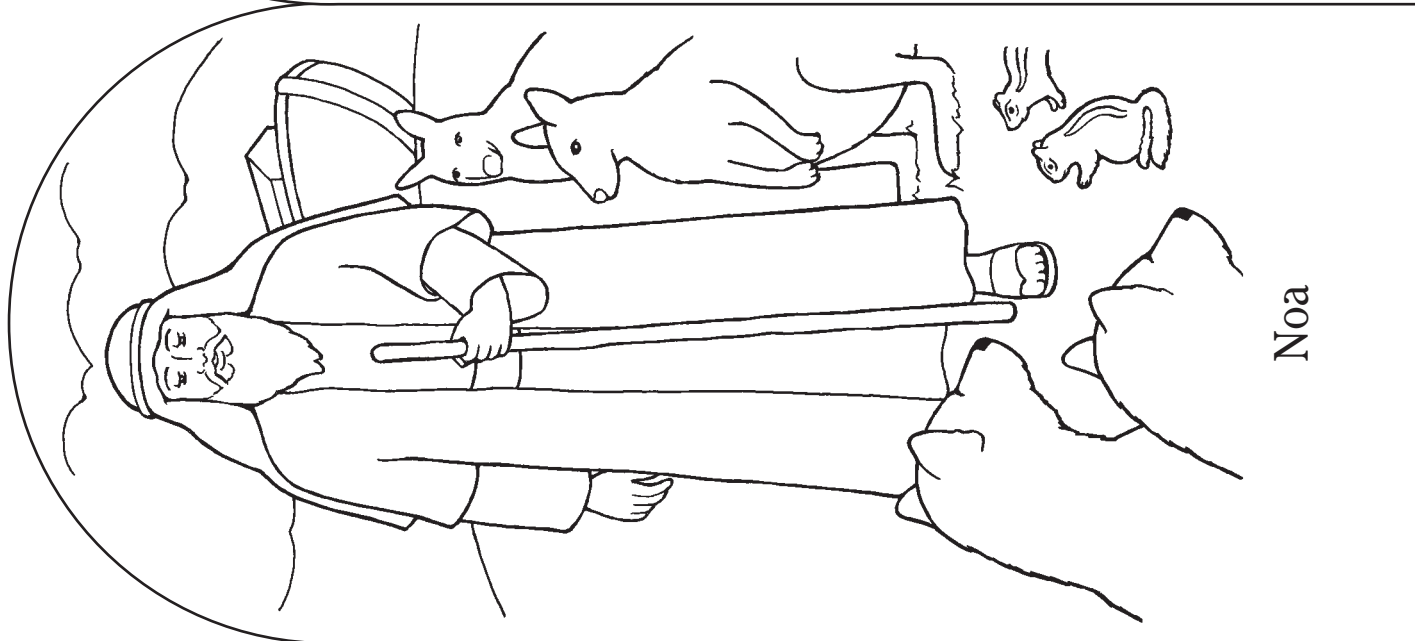
Ngaahi 'ekitivitī lau māú:

Te ke lava 'o faka'aonga'i 'a e
 ngaahi 'ekitivitī lau māú 'i ha
 fa'ahinga taimi pē lolotonga e
 kalasi nesilí, 'i he taimi 'oku fie
 ma'u ai 'e he fānaú ke nau 'alu
 holó pe 'i he taimi 'oku ke fie
 ma'u ai ke ma'u 'enua tokangá.
 'Oku nau hoko foki ko ha
 founge lelei ke toe fakamanatu
 'aki 'a e ngaahi tefito'i mo'oni
 kuó ke 'osi ako'i.

Mōsese

Noa

‘Ātama mo ‘Ivi